

Analiza efekata najavljenog uvođenja diferencirane stope PDV-a i sprovedenog povećanja stopa poreza i doprinosa na dohodak građana

Analizu uradio centar za istraživanja i studije

Potencijalni gubici prihoda i dugoročne fiskalne slabosti koje bi donijelo najavljeni uvođenje diferencirane stope PDV-a po svojoj vrijednosti višestruko nadmašuju finansijsko olakšanje koje bi osjetile socijalno ugrožene kategorije stanovništva u vidu pojeftinjenja prehrambenih proizvoda. Veliki broj alternativnih mjera sprovedenih putem rashodovne strane budžeta nudi mnogo direktniji i kvalitetnije usmjeren oblik socijalne pomoći sa istim ciljem.

Slično tome, dugoročni negativni ekonomsko-socijalni efekti sprovedenog povećanja poreza i doprinosa na platu, ukidanja neoporezivog dijela dohotka i uvođenja oporezivanja dividende i kapitalne dobiti su značajno veći od očekivanih pozitivnih poreskih priliva koje će ove izmjene obezbijediti. Prema tome, ove fiskalne mjere mogu samo privremeno odgoditi neizbjegne reforme, dok u međuvremenu prijeti opasnost da se postojeći problemi dodatno uvećaju.

Nedavna najava Vlade Republike Srbije da će predložiti uvođenje diferencirane stope PDV-a sa nižom stopom na odabrane životne namirnice i eventualnom višom stopom na luksuzne proizvode predstavlja najavu još jedne veoma značajne promjene domaćeg poreskog sistema.

Ova najava došla je ubrzo nakon stupanja na snagu izmjena i dopu-

na Zakona o porezu na dohodak kao i izmjena i dopuna Zakona o doprinosima kojima su povećane stope poreza i doprinosa na dohodak građana kao i neke druge važne izmjene, kao što su ukidanje neoporezivog dijela dohotka, te uvođenje oporezivanja dividende i kapitalne dobiti. U vezi s tim koristimo priliku da iznesemo našu analizu očekivanih efekata najavljenih mjera poreske

politike koja ne ide u prilog diferenciranoj stopi PDV-a, kao i već sprovedenim izmjenama poreza i doprinosa na dohodak.

Diferencirana stopa PDV-a (argumenti za i protiv):

Za:

-Osnovni motiv za uvođenje diferencirane stope PDV-a jeste uticati na sniženje cijena osnovnih životnih namirnica, tj. onih proizvoda koji bi bili obuhvaćeni ovom stopom. Najjednostavnija ilustracija ove mjeri jeste da ako stopa PDV-a na neku namirnicu bude smanjena sa trenutnih 17% na primjer 7%, onda se očekuje i sniženje cijene te namirnice za odgovarajućih 10 procenatnih poena. Prema tome, ova mjeri ima prvenstveno socijalni karakter u smislu olakšavanja nabavke osnovnih životnih namirnica socijalno ugroženim slojevima stanovništva.

Protiv:

-Ova poreska mjeri ozbiljno ugrožava visinu prihoda od PDV-a s obzirom na to da osnovne životne namirnice čine visok procenat

ukupne potrošačke korpe u Republici Srbiji. Na primjer, prosječno domaćinstvo za nabavku hljeba, mlijeka, sira, jaja, mesa i ulja potroši oko 55% ukupnog budžeta za hranu i piće (anketa o potrošnji domaćinstva, 2007). Prema tome, da bi bilo anulirano ovakvo smanjenje prihoda biće neophodno značajno podići visnu PDV stopu na luksuzne proizvode, a što će povećati motiv poreskih obveznika da utaje prodaju ovih proizvoda. Zbog toga su kalkulacije o uvođenju PDV reforme, koja bi bila prihodovno neutralna, prilično nepouzdane, jer svaka ozbiljnija izmjena poreskog sistema utiče i na promjenu ukupne poreske osnovice.

-Poznato je da smanjenje poreske stope vrlo često ne vodi do proporcionalnog smanjenja cijene proizvoda s obzirom na nastojanja trgovaca da jedan dio ovog smanjenja iskoriste za povećanje marže, a što je, kako se pokazalo, veoma teško iskontrolisati u praksi.

-Svi građani konzumiraju osnovne životne namirnice tako da će ova mjeri biti usmjereni na sve, a time i

Prosječni mjesečni izdaci za hranu i piće u BiH, 2007. godina

KATEGORIJA IZDATAKA ZA HRANU I PIĆE	(KM)	%
Hljebi i žitarice	59,07	12,5
Meso	115,95	24,5
Riba	14,07	3,0
Mlijeko, sir, jaja	66,42	14,0
Ulja i masnoće	18,54	3,9
Voće	31,86	6,7
Povrće	46,11	9,7
Šećer, džem, med i konditorski proizvodi	34,16	7,2
Ostali prehrambeni proizvodi	18,72	4,0
Bezikoholna pića	44,42	9,4
Alkoholna pića	23,86	5,0
UKUPNO - HRANA I PIĆE	473,18	100,0
- Potrošnja hrane i pića iz vlastite proizvodnje	83,42	17,6

Izvor podataka: Anketa o potrošnji domaćinstava

na najbogatije slojeve stanovništva. Pored toga, dosadašnje analize pokazuju da mjeseca vrijednost potrošnje na hranu jednog domaćinstva raste zajedno sa njegovim raspoloživim dohotkom, pa se lako može desiti da ova mjera više rastereti bogatija nego siromašnija domaćinstva. S druge strane, socijalne mjere koje se sprovode preko rashodovne strane budžeta daju mogućnost mnogo boljeg usmjeravanja pomoći na one kojima je ona najpotrebnija i manjeg rasipanja sredstava.

-Iskustva drugih zemalja pokazuju da nakon uvođenja diferencirane stope PDV-a dolazi do snažnih političkih pritisaka za uvrštanje dodatnih proizvoda na listu proizvoda sa smanjenom stopom, što za rezultat ima postepeno produžavanje ove liste i dalje urušavanja prihodnog potencijala PDV-a. Činjenica da u velikom broju evropskih zemalja postoje diferencirane PDV stope nikako ne znači da je to najkvalitetnije rješenje, već samo potvrđuje tvrdnju da je veoma teško zaustaviti ovaj proces jednom kad se uđe u diferenciranje PDV stopa.

Zaključak

Možemo zaključiti da gubici prihoda i dugoročne fiskalne slabosti koje donosi ova mjera višestruko nadmašuju finansijsko olakšanje koje bi osjetile socijalno ugrožene kategorije stanovništva. Veliki broj alternativnih mjeru, kao na primjer povećanje iznosa novčane pomoći licima koja se nalaze u stanju socijalne potrebe (koja trenutno iznosi samo 41 KM na mjesecnom nivou) bio bi mnogo direktniji i kvalitetnije usmijeren oblik pomoći sa istim ciljem.

Ova reforma ukida, po našem mišljenju, osnovnu prednost postojećeg PDV sistema, a to je njegova jednostavnost, i priziva poznate boljke bivšeg poreza na promet. Imajući u vidu da je PDV daleko najznačajniji izvor poreskih prihoda za sve nivo vlasti u Republici Srpskoj, kao i u čitavoj Bosni i Hercegovini, iz kojih se finan-

Diferencijalne stope PDV-a u Velikoj Britaniji

"Ponovno uvođenje niže stope od 8%, pa potom snižavanje na 5% 1997. god., što se održalo do danas, je dovelo do erozije prihoda od PDV-a, rasta prevara i gubitaka prihoda. Prema studiji Evropske komisije iz 2009. god. u periodu 2000-2006. procijenjeni gubici PDV-a u Britaniji iznosili su čak 17% teoretske PDV osnovice Britanije. Oni se dijelom mogu pripisati sistemu diferenciranih stopa, budući da sistem sa više stopa više otvoren prevarama, nego što je slučaj sa jednom stopom PDV-a. Problemi sa funkcionisanjem sistema PDV-a u V. Britaniji su ujedno i problemi Unije, s obzirom na to da je PDV jedan od izvora za finansiranje budžeta Unije."

Izvor: Odjeljenje za makroekonomске analize UO UINO

Konsolidovana projekcija poreskih i neporeskih prihoda i priliva RS za period 2011-2013. god. (u milionima KM)

Vrsta prihoda	Ostvareno	Plan	Projekcija		
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
I. Poreski prihodi	1.471,0	1.522,1	1.614,0	1.764,5	1.900,3
Transferi sa JR UIO	1.129,6	1.179,6	1.254,7	1.342,5	1.433,8
Porez na dobit	137,9	144,5	143,4	170,2	188,5
Porez na dohodak	152,6	157,5	171,7	206,2	229,5
Drugi porezi	50,9	40,6	44,2	45,6	48,5
II. Neporeski prihodi	420,1	313,8	309,0	306,3	307,8
Takse i kazne	89,3	97,0	96,5	99,7	103,8
Naknade	137,4	150,7	144,1	153,3	161,0
Ostali neporeski prihodi	193,4	66,1	68,4	53,3	43,0
Ukupno poreski i neporeski prihodi	1.891,1	1.835,9	1.923,0	2.070,9	2.208,0
III. Grantovi	130,3	43,2	49,3	38,2	23,2
IV. Finansiranje	216,9	311,7	229,2	157,1	98,5
V. Vanbudžetski fondovi	1172,6	1265,3	1306,9	1326,9	1346,9
Fond PIO	651,4	702,9	726,0	737,2	748,3
Fond dječje zaštite	53,6	57,9	59,8	60,7	61,6
Fond za zapošljavanje	26,8	28,9	29,9	30,4	30,8
Fond zdravstvenog osiguranja	440,7	475,5	491,1	498,7	506,2
Ukupni prihodi	3.063,7	3.101,2	3.229,9	3.397,7	3.554,9
Ukupni prihodi i grantovi	3.194,0	3.144,4	3.279,1	3.435,9	3.578,1
Ukupni prilivi konsolidovanog budžeta	3.410,9	3.456,1	3.508,3	3.593,0	3.676,6

Izvor: Dokument okvirnog budžeta RS 2011-2013.

siraju svakodnevne potrebe našeg društva, kao što su škole, bolnice, policija i drugo, smatramo da je potrebno "dva puta promisliti prije nego što se presječe" s obzirom na to da uvođenje diferencirane stope na osnovne životne namirnice podsjeća na ozbiljno zasijecanje grane na kojoj se sjedi. Prema tome, osim njene zvučnosti, ne vidimo drugih bitnijih razloga za izbor baš ove mjere za ublažavanje finansijskih pritisaka na socijalno ugrožene kategorije stanovništva.

Povećanje stopa poreza i doprinosa na dohodak građana, ukidanje neoporezivog dijela dohotka, te uvođenje oporezivanja dividende i kapitalne dobiti (argumenti za i protiv):

Za:

-Osnovni cilj ovih izmjena jeste povećati prihode budžeta i fondova u svjetlu porasta budžetskog deficitia i deficitia Fonda PIO, Fonda zdravstvenog osiguranja i Javnog fonda za dječju zaštitu.

-Ukidanje neoporezivog dijela dohotka blago pojednostavljuje administraciju poreskih prijava poreza po odbitku.

-Uvođenjem oporezivanja dividende i kapitalne dobiti zakonski se povećava poreska osnovica, tj. obuhvataju se nove vrste prihoda porezom na dohodak.

Protiv:

(povedanje stope poreza i doprinosa na dohodak građana)

-Ova mjeru ima negativan efekat na održavanje postojećih i stvaranje novih radnih mesta. Postoje brojna istraživanja koja dokazuju da povećanje oporezivanja rada ima negativan uticaj na zaposlenost, te da stimuliše zapošljavanje na crno. U tom smislu, tajming stupanja na snagu ove mjeru je posebno nepovoljan, imajući u vidu negativne trendove na tržištu rada RS u toku 2010. godine (pad broja zaposlenih za 9.480 lica u RS u septembru 2010. godine u odnosu na isti mjesec prethodne godine; porast broja nezaposlenih za 5.807 lica u toku 2010. godine).

-U tom smislu, negativan uticaj ove mjeru na zapošljavanje biće posebno izražen kod lica sa niže plaćenim zanimanjima, u skladu sa njihovom niskom pregovaračkom moći na tržištu rada. Ova lica mogu očekivati otežane izglede za zapošljavanje i smanjenje vlastitog neto dohotka na uštrb povećanih poreza i doprinosa.

-U kratkom roku, podizanje poreske stope na dohodak donijeće skromno povećanje prihoda, s obzirom na to

nije rješenje za postojeće probleme u penzionom i zdravstvenom sistemu. Bojimo se da će ova mjeru uticati na ponovno odgađanje ili usporavanje rješavanja strukturnih problema u ovim oblastima. U skladu s tim, svakako treba podržati sprovođenje reformi prvog stuba penzijsko-invalidskog osiguranja, kao i naglasiti značaj uvođenja tržišnog principa za što veći broj zdravstvenih usluga koje se finansiraju iz Fonda zdravstvenog osiguranja.

ite u bankama, zakonodavac na ovaj način dodatno favorizuje štednju u bankama kao oblik ulaganja.

-Na ovaj način domaćim preduzećima bivaju sužavane mogućnosti za obezbjeđivanje izvora finansiranja na tržištu kapitala kroz emisiju akcija ili obveznica.

-Ostvareni prihodi po ovom osnovu neće biti značajni.

-Ova mjeru stavlja RS u manje konkurentan položaj za privlačenje stranog kapitala u odnosu na druge berze iz regiona koje nemaju ovakve odredbe.

Zaključak

Očigledno je da su negativni efekti navedenih mjeru značajno veći od pozitivnih, te da je njihovo uvođenje uglavnom bilo motivisano trenutnim nedostatkom budžetskih prihoda. Nezaposlenost predstavlja osnovni unutrašnji debalans ekonomije RS, pa je zbog toga neophodno osigurati da uvođenje bilo koje mjeru ne djeluje u suprotnosti sa rješavanjem ovog problema.

Rješenje za problem deficitia budžeta i javnih fondova treba tražiti u njegovim uzrocima, koji se, osim ekonom-ske krize, sastoje od strukturnih problema unutar penzijsko-invalidskog i zdravstvenog sistema, neodrživo visokih troškova javne administracije i loše usmjerenih socijalnih transfera. Prema tome, ovakve mjeru mogu samo privremeno odgoditi neizbjegne reforme, dok će se u međuvremenu postojeći problemi samo uvećati.

Ukoliko se ipak dio budžetskog deficitia želi riješiti preko prihodovne strane, evidentno je da najveći potencijal postoji u povećanju jedinstvene stope PDV-a. U tom slučaju, zadržavanje jedinstvene stope i njeno linearno povećanje za jedan ili 2% donijelo bi značajne prihode bez komplikovanja poreskog sistema, dok bi se ovo poresko opterećenje ujednačeno rasporedilo preko svih potrošača.

Međutim, tom potezu obavezno mora prethoditi studiozna procjena efekata i jasni kriterijumi raspodjele kako bi bilo osigurano neophodno povećanje transfera socijalno ugroženim kategorijama stanovništva.

Značaj uticaja oporezivanja na zapošljavanje jasno se vidi iz nove evropske strategije "Evropa 2020", koje je utvrdila sljedeću smjernicu za sve zemlje članice EU: "Da revidiraju i redovno prate efikasnost poreskog sistema i sistema naknada da bi bilo postiguto da se isplati raditi, sa posebnim fokusom na lica sa niskim kvalifikacijama..."

da prihodi od poreza na dohodak imaju relativno malo učešće (10%) u ukupnim prihodima. Prema projekcijama Vlade RS, prihodi od poreza na dohodak će se u 2011. godini povećati za 14 miliona KM ili oko 0,4% konsolidovanog budžeta RS.

-U srednjem i dugom roku ova mjeru može donijeti i negativan efekat po poreske prihode, nakon što u privredi budu materijalizovani negativni efekti na zapošljavanje i kroz povećan rad na crno.

-Ista mjeru je u suprotnosti sa jednim od devet ključnih kratkoročnih prioriteta za BiH u procesu pridruživanja EU utvrđenih od strane EU kroz "Evropsko partnerstvo sa BiH". Ovaj prioritet za BiH glasi: "Smanjiti strukturalne rigidnosti koje narušavaju funkcionalisanje tržišta rada, posebno oporezivanje rada..., kako bi bila povećana uključenost i stopa zaposlenosti".

-Podizanje stope doprinosa svakako

(Ukidanje neoporezivog dijela dohotka)

-Ova mjeru ima posebno negativan efekat na zapošljavanje i zarade lica sa nisko plaćenim zanimanjima, u sektorima kao što su građevinarstvo ili metalna industrija. Razlog za to je da je ukidanje neoporezivog dijela dohotka, u procentualnom smislu, najviše poskupjelo bruto plate nisko plaćenih zanimanja.

(Uvođenje oporezivanja dividende i kapitalne dobiti)

S obzirom na to da je o ovim mjerama već bilo više govora u medijima, samo ćemo ponoviti osnovne negativne efekte:

-Ova mjeru destimuliše ulaganje u hartije od vrijednosti i uvedena je u periodu velikog "zatišja" na Banjalučkoj berzi.

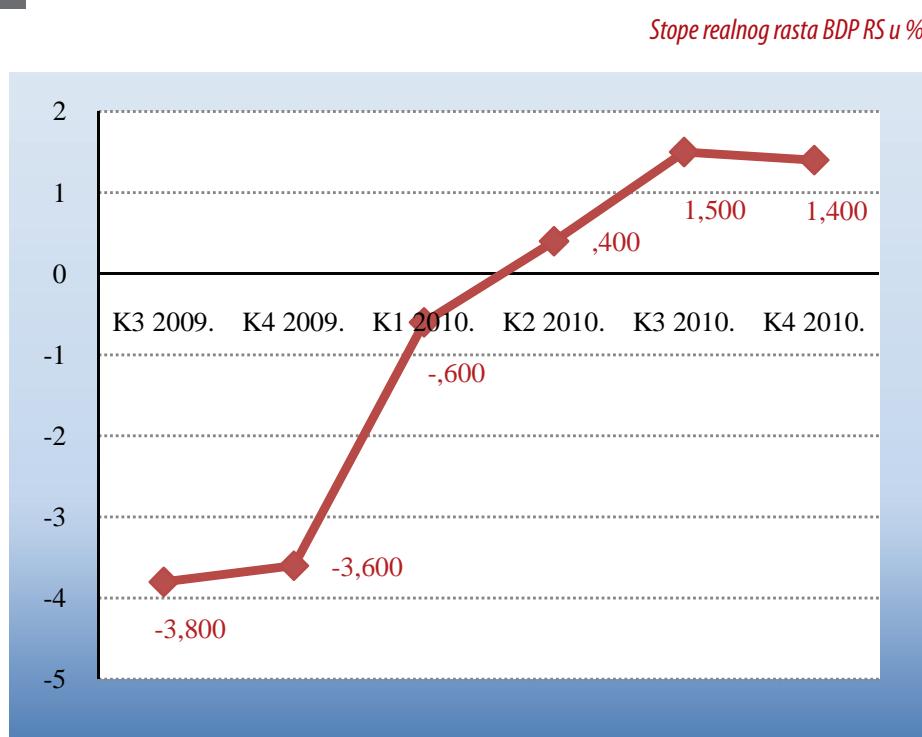
-S obzirom na to da porezom na dohodak nisu obuhvaćeni prihodi od ostvarenih kamata na štedne depoz-

I dalje bez snažnijeg oporavka ekonomije RS

Projektovani rast RS ekonomije za 2011. godinu od nešto iznad 2% je značajno ispod potencijala i nije dovoljan da kreira osjetna poboljšanja životnog standarda. Pod inercijom ekonomske krize nastavio se produbljivati akutni problem visoke nezaposlenosti, koji u kombinaciji sa rastućim cijenama hrane, stagnirajućim platama i opterećenim javnim fondovima, vodi ka dodatnom pogoršanju socijalnog položaja građana

U 2011. se očekuje skroman rast

Nakon početka ekonomskega rasta u drugom kvartalu 2010., ekonomija RS je nastavila da bilježi rast do kraja godine. U posljednjem kvartalu BDP RS je rastao po realnoj stopi od 1,4% i bio je snažno predvođen rastom sektora vađenja ruda i kamena od 11,3% i proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom, gasom i vodom od 11,0%. Istovremeno, zabilježen je rast trgovine od 7,7%. Za domaću ekonomiju, pored procesa deindustrijalizacije, karakterističan je i proces intenzivne deagrarizacije i pada relativnog značaja poljoprivrede za ukupni ekonomski rast i razvoj. U takvim okolnostima, tokom 2010. godine, poljoprivreda je bilježila kontinuirani realni pad, koji je u prvom kvartalu iznosio 4,4%, u drugom, 2,5%, trećem, 1,5% i četvrtom 4,0%.

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

Očekivani ekonomski rast
Prema očekivanjima MMF-a, svjetska ekonomija će u 2011. godini rasti po stopi od 4,4%. U istom periodu hrvatska ekonomija će zbilježiti ekspanziju od 1,3%, srpska i makedonska, od 3,0% i crnogorska od 3,1%.

Prema relevantnim procjenama MMF-a za 2011. godinu, bh. ekonomija će rasti po stopi od 2,2%. Istovremeno, prema očekivanjima Vlade RS za 2011. godinu, iznesenim u Ekonomskoj politici Republike Srbije za 2011. godinu, BDP RS biće veći za 2,5%.

Ekonomski rast koji je praćen i rastom nezaposlenosti u suštinskom smislu jeste recesija s obzirom na to da nezaposlenost ne ugrožava samo ekonomsku dimenziju društva, nego i njegovu ukupnu socijalnu stabilnost i održivost. Međutim, ekonomska nauka derogirajući značaj kretanja nezaposlenosti kao fundamentalnog makroekonomskog agregata, recesiju definije kao puku statističku veličinu koja apstrahuje sve specifičnosti konkretne nacionalne ekonomije.

Domaćoj ekonomiji neophodan je model rasta koji prednost daje investicijama u odnosu na tekuću potrošnju. Pri tome, samo se porast broja zaposlenih može koristiti kao objektivna mjeru stvarnog uspjeha ekonomske politike i promovisanog modela ekonomskog rasta.

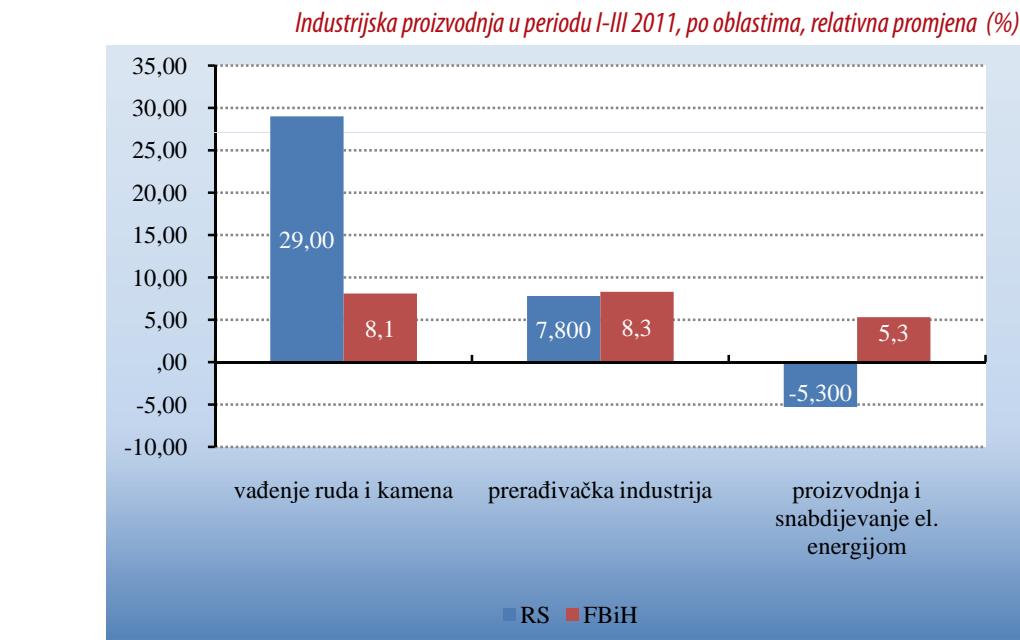
Industrijski rast u realnim okvirima

Od početka 2011. godine evidentan je trend daljeg usporavanja rasta ukupne industrijske proizvodnje RS i njegovog svođenja u realne okvire.

Naime, nakon prošlogodišnjeg rasta od 5,0%, u prva tri mjeseca 2011. godine ukupna industrijska proizvodnja RS rasla je po stopi od 4,6%. Pri tome, snažan rast djelatnosti koje proizvode trajna potrošna dobra od 37,6%, podržan rastom domaće potrošnje i izvoza, upućuju na cjelovitiji oporavak industrijske proizvodnje RS od distorzivnih efekata globalne ekonomske krize. U istom periodu, FBiH je zabilježila industrijski rast od 7,4%.

Zahvaljujući izuzetno nepovoljnoj strukturi domaće industrije, u kojoj dominiraju sektori sa nižim stepenom finalizacije proizvoda, u prvom kvartalu 2011. godine, uz međugodišnju ekspanziju od 29,0%, oblast vađenje ruda i kamena bila je glavni nosilac industrijskog rasta RS.

Istovremeno, fizički obim proiz-

Izvor: Republički zavod za statistiku RS i Federalni zavod za statistiku

vodnje u prerađivačkoj industriji povećanje je 7,8% i bio je predviđen rastom drvo-prerađivačkog sektora (21,2%), kožarske (44,0%) i naftne industrije (26,7%).

Industrija RS je mala, nerazvijena i nedovoljno diverzifikovana. Pri tome, višegodišnje insistiranje na neadekvatnoj industrijskoj, ali i ukupnoj ekonomskoj politici intenziviralo je proces deindustrializacije, uz

Naftni sektor diktira rezultate

U 2009. godini, u jeku globalne ekonomske krize, industrijska proizvodnja RS je rasla po, u takvim okolnostima, fantastičnoj međugodišnjoj stopi od 19,0%. Međutim, ovaj rast je isključivo poticao od poslovnih rezultata naftnog sektora RS, koji je u istom periodu zabilježio rast od 1.234,5%.

istovremeno jačanje sektora trgovine i usluga. Preusmjeravanje ekonomskih tokova iz realne u finansijsku sferu imalo je ishodište u smanjivanju relativnog značaja industrije za ukupna ekonomska kretanja, padu broja

zaposlenih u ovom sektoru, te rastu uvozne zavisnosti domaće ekonomije. U takvim okolnostima, nerijetko su ukupni rezultati industrije RS ovisili o poslovnom uspjehu jednog, eventualno nekolicine preduzeća.

Strani kapital nije jedini izvor investicija

Strani kapital i logika stranih investitora ne predstavljaju pouzdanu osnovu razvoja malih i nerazvijenih ekonomija poput naše. Naime, nepovoljna sektorska struktura domaće ekonomije i naglašena politička nestabilnost privlači kapital koji se lako uključuje, ali i povlači sa ekonomske scene ostavljajući iza sebe krupne privredne i socijalne potrese poput rasta nezaposlenosti. Kao posljedicu ove činjenice, imamo izuzetno nepovoljnu sektorskiju strukturu stranih ulaganja sa dominacijom trgovачke djelatnosti i finansijskog sektora.

U okolnostima široko rasprostranjene averzije prema riziku

Izvor: Centralna banka BiH

i neizvjesnosti u 2010. godini i naša ekonomija je bila suočena sa snažnim padom vrijednosti stranih investicija. Naime, prema podacima iz platnog bilansa BiH za 2010. godinu neto strane direktnе investicije u BiH su iznosile svega 24,6 miliona KM, što je za oko 93,0% manje od njihove vrijednosti iz 2009. godine.

Višegodišnji trend progresivnog pada stranih investicija i njihove izuzetno nepovoljne sektorske strukture, koja u potpunosti dero-

Rast štednje stanovništva

Sa 396 miliona KM na kraju 2005. godine ukupna štednja stanovništva je povećana na oko 1,1 miliarda KM na kraju 2010., od čega se 78% odnosi na oručene štedne uloge.

gira domaće razvojne prioritete, apostrofira potrebu traganja za alternativnim izvorima rasta. U takvim okolnostima, kontinuirana ekspanzija štednje stanovništva RS, koja je samo u 2010. godini iznosila 20%, doprinosi rastu domaće agregatne štednje, čime se stvara značajni potencijal za samostalno finansiranje društveno-ekonomskega rasta i razvoja, te se smanjuje zavisnost o prilivu stranog kapitala.

Građevinarstvo u zavisnosti od investicionih ciklusa

Neizbalansirani oporavak domaće ekonomije u značajnoj mjeri je otežao oporavak građevinarstva, ali i ukupne investicione djelatnosti.

Naime, izvršeni građevinski radovi u 2010. godini izgubili su preko 1/5 svoje vrijednosti iz 2009. Međutim, i pored umjerenog

oporavka građevinske aktivnosti, čija je vrijednost u prva dva mjeseca 2011. porasla za 2,8%, broj angažovanih radnika na građevinskim radovima smanjen je za dodatnih 11,8% (u 2010. godini njihov broj je već smanjen za 12,7%). Oštra kontrakcija aktivnosti domaće građevinske operative u inostranstvu dodatno je produbila ukupni pad ovog sektora ekonomije. Naime, nakon pada od 18,4% u 2009., vrijednost izvršenih građevinskih radova u inostranstvu

Privid oporavka

Skroman međugodišnji rast vrijednosti izvršenih građevinskih radova u prva dva mjeseca 2011. posljedica je nepovoljnog uticaja baznog perioda, odnosno oštrog pada njihove vrijednosti u istom periodu 2010. godine od gotovo 30,0%.

tokom 2010. godine smanjena je za gotovo 60,0%. Takođe, izostanak početka realizacije dugo najavljuvanih krupnih investicionih projekata javnog sektora, poput

izgradnje autoputa Banja Luka - Dobojski, negativno se reflektovao na ukupni nivo građevinske aktivnosti, kao i uposlenost ostalih povezanih sektora.

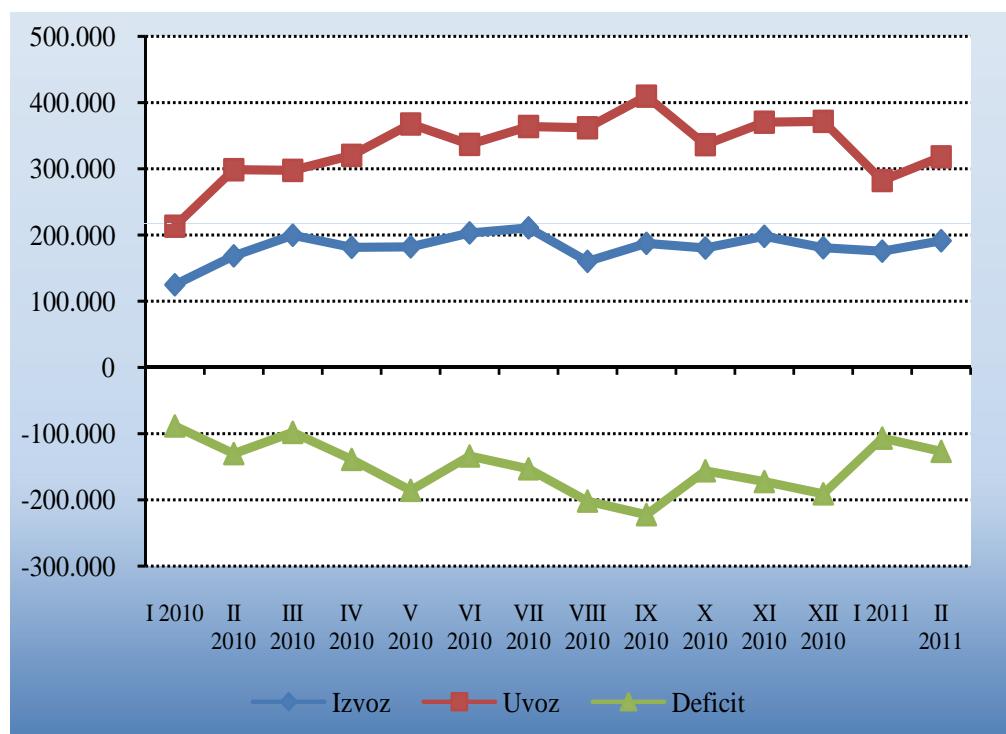
RS neto izvoznik sirovina

Pozitivan trend rasta robne razmjene RS, prije svega izvoza, iz 2010. godine nastavljen je i u 2011. godini. Naime, u prva dva mjeseca 2011. vrijednost domaćeg izvoza rasla je po međugodišnjoj stopi od 25,1%, odnosno vrijednost uvoza po stopi od 17,2%. Istovremeno, dinamičniji rast izvoza od uvoza doprinio je povećanju stepena pokrivenosti uvoza izvozom i to sa 53,7% u 2010. godini na 61,1%. Domaću izvoznu ponudu karakteriše visok stepen sektorske koncentracije što je posljedica nedostatka i nerazvijenosti preradivačkih kapaciteta. Tako je, u prva dva mjeseca 2011., izvoz mineralnih goriva i sirovina činio gotovo 50,0% ukupnog izvoza RS.

U prva dva mjeseca 2011. godine izvoz prehrabenihih proizvoda iz RS je rastao po međugodišnjoj stopi od 22,6%, odnosno uvoz po stopi od 23,8%. Istovremeno, izvoz mineralnih goriva porastao je za 15,5%, dok je njihov uvoz bio veći za gotovo 20%.

Međutim, za razliku od robne razmjene sirovina, u kojoj je RS zabilježila suficit u iznosu od 48,3 miliona KM, u razmjeni mineralnih goriva ostvaren je deficit od gotovo 93,0 miliona KM.

Spoljnotrgovinska aktivnost RS, u 000 KM

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

Snažan rast vrijednosti robne razmjene RS u sektorima hrane i mineralnih goriva posljedica je progresivnog rasta cijena ovih kategorija proizvoda na svjetskim tržištima, a nikako povećanja produktivnosti i konkurentnosti domaće proizvodnje.

Međutim, i pored činjenice da raspolaže resursima koji pogoduju razvoju poljoprivrede i prehrabene industrije, RS se afirmisala kao veliki neto uvoznik hrane sa stopom pokrivenosti uvoza izvozom od više nego skromnih 27,2% u prva dva mjeseca 2011. godine.

U nadolazećem periodu domaća

spoljnotrgovinska aktivnost biće pod snažnim uticajem trenda rasta izvoznih i uvoznih cijena što će dovesti u pitanje objektivnost ostvarenih rezultata u spoljnom sektoru ekonomije, ali i njegov doprinos ukupnom ekonomskom rastu RS i BiH.

Nezaposlenost sve veći problem

Nezaposlenost je problem domaće ekonomije koji prima alarmantne razmjere. Naime, na kraju februara 2011. godine na evidenciji Zavoda za zapošljavanje RS bilo je prijavljeno 149.459 nezaposlenih lica što je za 2,6% više u odnosu na njihov broj na kraju 2010. Zahvaljujući progresivnom rastu gotovo je izvjesno da će prošlogodišnja rekordna nezaposlenost od 150.000 lica, registrovana u februaru, biti veoma brzo premašena.

Za prevazilaženje problema visoke nezaposlenosti neophodno je djelovati na njene fundamentalne uzroke koji ne potiču isključivo od nedovoljnog nivoa domaće privredne aktivnosti. Naime, nepovoljna kvalifikaciona struktura na domaćem tržištu rada, u kojoj dominira nisko obrazovana i nekonkurentna radna snaga, je značajno ograničenje za suzbijanje problema visoke nezaposlenosti.

Broj nezaposlenih lica u RS

Izvor: Zavod za zapošljavanje RS

Neadekvatna ponuda radne snage na tržištu rada RS

Kvalifikaciona struktura nezaposlenih radnika je izuzetno nepovoljna i nefleksibilna u odnosu na aktuelne potrebe domaće privrede. Naime, u strukturi nezaposlenih radnika u februaru 2011. dominirala je nekvalifikovana radna snaga sa 27,0% i radnici sa srednjom stručnom spremom sa 25,7%.

Zarade realno stagniraju

Od početka godine evidentan je neutralni uticaj zarada na kupovnu moć stanovništva.

Naime, prosječna neto plata po zaposlenom u RS koja je isplaćena u prva dva mjeseca 2011. godine iznosila je 801 KM i realno je ostala nepromijenjena u odnosu na isti period prethodne godine. I pored činjenice da je bankarski sektor RS u 2010. godini ostvario negativni finansijski rezultat, u periodu I-II 2011. sektor finansijskog posredovanja je zadržao lidersku poziciju u grupi najbolje plaćenih djelatnosti sa prosječnom neto platom od 1.240 KM, a slijede ga sektori državna uprava i obrana, obavezno socijalno osiguranje (1.059 KM) i zdravstveni i socijalni rad (1.041 KM). Na samom začelju ove liste nalaze se sektori hoteli i restorani (554 KM) i prerađivačka industrija (556 KM). U istom pe-

riodu prosječna zarada u FBiH iznosila je 797 KM.

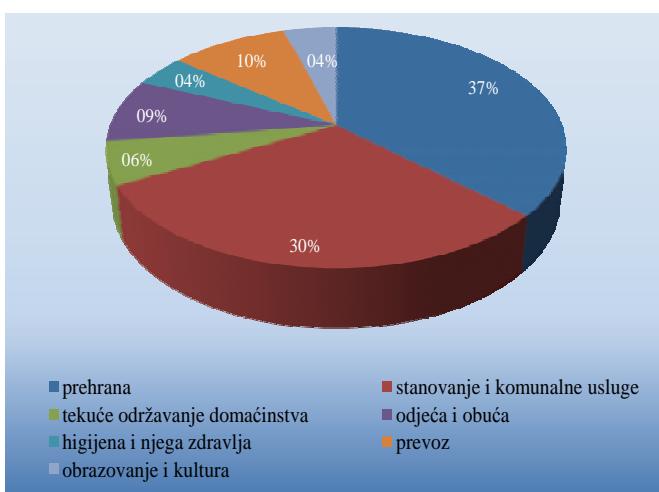
Sindikalna potrošačka korpa u RS za februar 2011. godine iznosila je 1.787 KM i prosječna plata ju je pokrivala sa svega 44,8%. Istovremeno, prosječna plata u prerađivačkoj industriji (559 KM), kao sektoru koji stvara najveći dio nove vrijednosti, nije mogla da pokrije niti troškove prehrane koji su iznosili 659 KM.

Ispunjeni očekivani kratkoročni efekti

U martu 2011. godine prihodi fondova socijalnog osiguranja bili su veći za 13,1% u odnosu na isti period prethodne godine. U istom periodu naplaćeni javni prihodi po osnovu poreza na plate rasli su po stopi od 91,6%.

Nedavno usvojena Strategija zapošljavanja Republike Srbije 2011-2015. godine predstavlja još samo deklarativno opredjeljenje domaćih vlasti da se ozbiljnije uhvate u koštač sa ovim akutnim društveno-ekonomskim problemom. Pri tome, nadolazeći nepovoljni demografski trendovi koji se primarno manifestuju kroz negativnu stopu nataliteta i rast učešća starijih lica u strukturi ukupnog stanovništva naglašavaju potrebu hitnog i radikalnog djelovanja u cilju dugoročnog saniranja ovog akutnog ekonomsko-socijalnog žarišta.

Struktura sindikalne potrošačke korpe u februaru 2011. godine

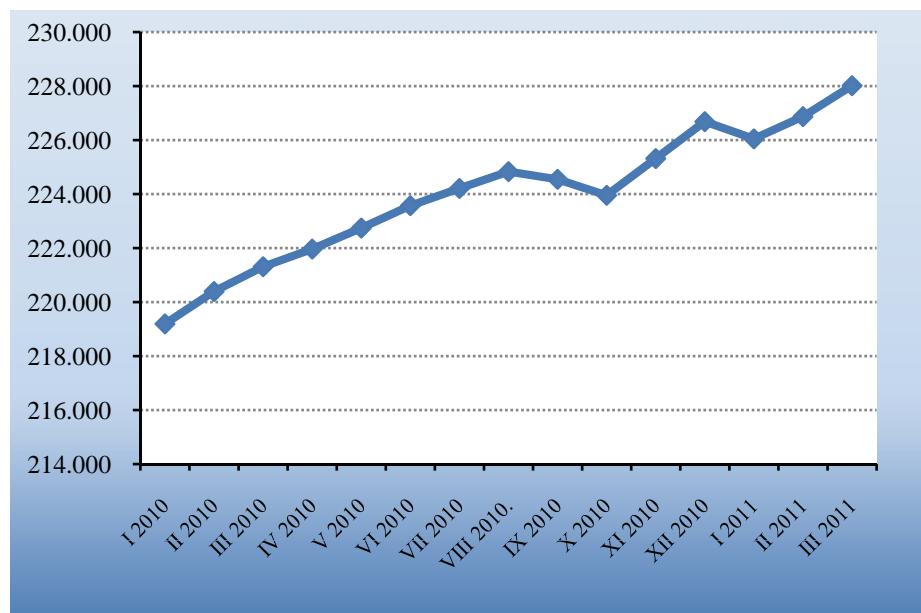
Izvor: Savez samostalnih sindikata RS

U režimu valutnog odbora kakvog danas imamo u BiH i RS fiskalna politika predstavlja jedini raspoloživi instrument za dinamiziranje ukupnih ekonomskih kretanja. Međutim, nedavnim izmjenama poreskih zakona kojima je povećana stopa poreza na dohodak, te stope doprinosa, Vlada RS je dala prednost kratkoročnim interesima, artikulisanim kroz potrebu očuvanja tekuće stabilnosti javnih fondova u odnosu na potrebu postizanja dugoročnog i održivog društveno-ekonomskog rasta RS.

Rast broja penzionera u RS

Penzioni sistem RS suočen je sa tri krupna problema koji dovode u pitanje njegovu održivost i dugoročnu perspektivu. U prvom redu, broj korisnika penzija u RS progresivno raste. Tako se samo u prva tri mjeseca 2011. godine njihov broj povećao za 1.332 lica i na kraju marta dostigao 228.015 penzionera. Dalje, penzioni sistem suočen je sa problemom rastuće zavisnosti o budžetskim transferima, koji su u 2010. godini iznosili 200 miliona KM ili 25,0% više u odnosu na njihov iznos u 2009.

Na kraju, ali nikako najmanje značajan, je i problem rastućeg deficit-a penzionog sistema RS, kao posljedice svojevrsnog

Izvor: Fond PIO RS

Inflacija topi standard

U prva tri mjeseca 2011. godine inflacija u RS iznosila je 3,6% i bila je snažno determinisana trendovima u domaćoj ponudi i potražnji. Naime, dinamični rast proizvođačkih cijena, koje su u prvom kvartalu 2011. godine pod uticajem rasta cijena sirovina i energenata, rasle po stopi od 6,0%, ubrzao je ukupna inflatorna kretanja u RS. Osim toga, i rast domaće potrošnje kroz efekat povećane potražnje, reflektovao se na opšti nivo cijena u RS.

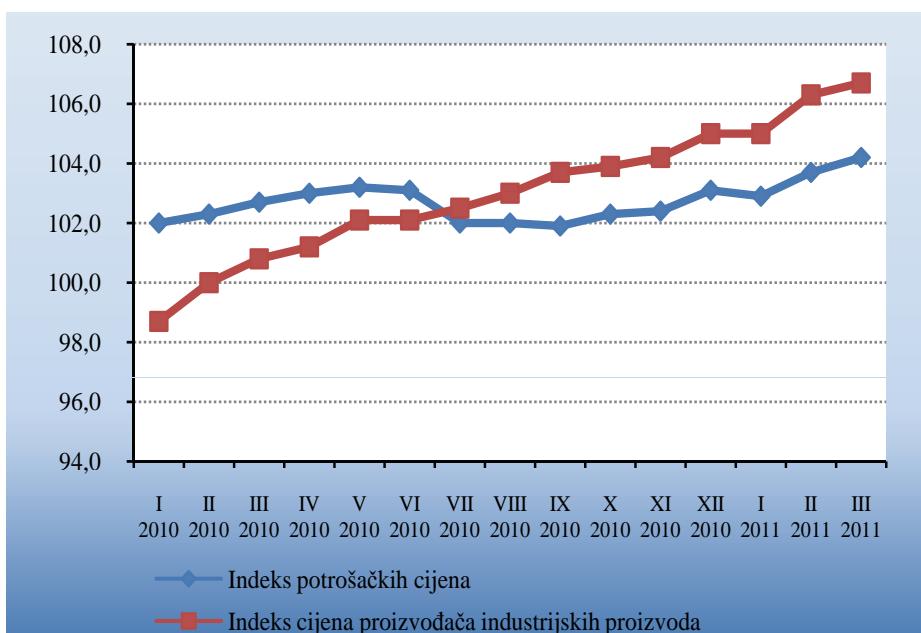
U prvom kvartalu 2011. godine životni standard stanovništva našao se na udaru rasta cijena proizvoda široke potrošnje. Naime, cijene prehrambenih proizvoda porasle su za 5,4%, dok su cijene alkoholnih pića i duvana rasle po stopi od 7,6%. Međutim, i država kroz sistem

fenomena trošenja iznad objektivnih mogućnosti. Deficit, koji je u periodu 2007-2010. godine

iznosio gotovo 108 miliona KM, najvećim dijelom je finansiran iz komercijalnih kredita i pod komer-

cijalnim uslovima zaduživanja. Samo u prošloj godini, Fond PIO RS zadužio se 37 miliona KM.

Indeksi proizvođačkih i potrošačkih cijena u RS

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

administrativno utvrđenih cijena dodatno je produbila negativni pritisak na kupovnu moć

stanovništva. Tako su, u posmatranom periodu, cijene komunikacija rasle za 10,8%, prevoza

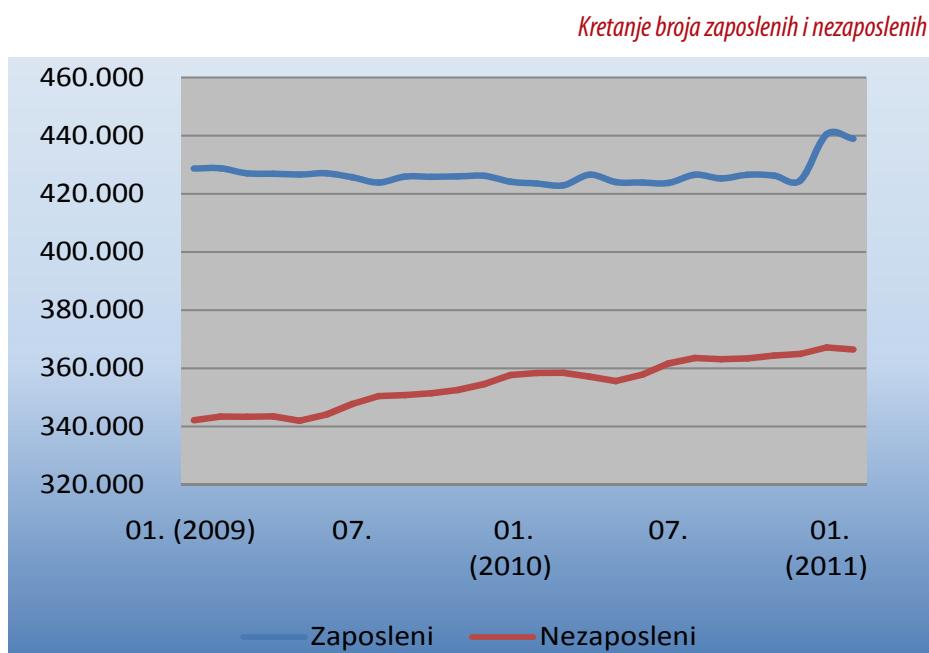
za 7,0%, vode i komunalnih usluga za 8,6% i električne energije za 2,0%.

I u Federaciji oslabljen životni standard

Blag ekonomski oporavak u prethodnom periodu nije bio dovoljan da preokrene negativne trendove rasta broja nezaposlenih i pada prosječne plate u FBiH. Pored toga, ubrzan rast cijena hrane je dodatno oslabio kupovnu moć stanovništva. Pasivnost bankarskog sektora oslikava i dalje visok nivo averzije prema riziku, kako na strani bankarskog sektora tako i na strani korisnika

Nezaposlenost u porastu

Broj nezaposlenih u FBiH nastavio je svoj uzlazni trend koji traje još od kraja 2008. godine. Tako je u februaru 2011. godine bilo 366.481 nezaposleno lice u FBiH, što je više za 8.071 lice u odnosu na isti period prethodne godine. S druge strane, opadajući trend broja zaposlenih prekinut je u januaru ove godine kada je statistički broj zaposlenih povećan za cijelih 15.863 lica. Sumnjamo da se ovdje radi o promjeni statističkog obuhvata ili metodologije koja je stupila na snagu početkom 2011. godine s obzirom na kontradiktornost izvještaja Federalnog zavoda za

Izvor podataka: IRBRS

statistiku za januar 2011. godine i decembar 2010. godine. Indikativ-

no je da se ova pozitivna promjena u potpunosti odnosi samo na jedan

mjesec i svakako je nešto čemu treba posvetiti dužnu pažnju.

EUROHERC
Osiguranje kojem vjerujem!

Kontaktirajte nas na telefon broj 051/344-860 ili na mail grupu: eurohercbl@euroherc.ba Očekuje Vas kvalitetna i profesionalna usluga na teritoriji čitave Republike Srpske i Bosne i Hercegovine.

Vaš partner za sigurno poslovanje!

www.euroherc.ba

Rast cijena ugrožava kupovnu moć

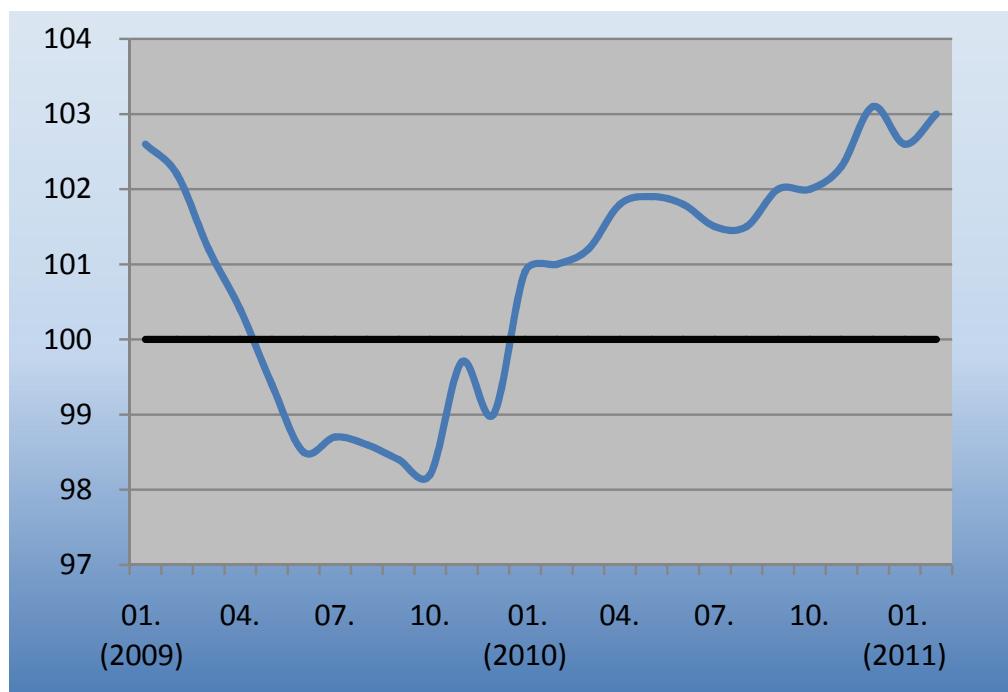
Od početka 2010. godine inflacija u FBiH bilježi postepeno ubrzanje rasta. Tako je indeks potrošačkih cijena na malo dostigao godišnji porast od 3,7% na godišnjem nivou u martu ove godine. Osnovni pokretač ovog rasta predstavljaju cijene hrane i bezalkoholnih pića koje su u istom periodu porasle za cijelih 8,3%, što predstavlja značajan udar na kupovnu moć stanovništva. Uz ovaj podatak treba imati u vidu da je vrijednost prosječne plate u FBiH u istom periodu zabilježila pad (-1,5% feb. 2011/feb. 2010). Cijene prevoza su takođe zabilježile porast od značajnih 7,8%. Osnovni uzrok povećanja troškova prevoza svakako leži u porastu cijena nafte i naftnih derivata, pa treba očekivati, a

što se već dobrom dijelom i događa, da se ovo reflekтуje kroz nastavak rasta cijena širokog spektra proiz-

voda i usluga. Prema mišljenju većine ekonomskih analitičara, dalji značajniji rast cijena nafte bi

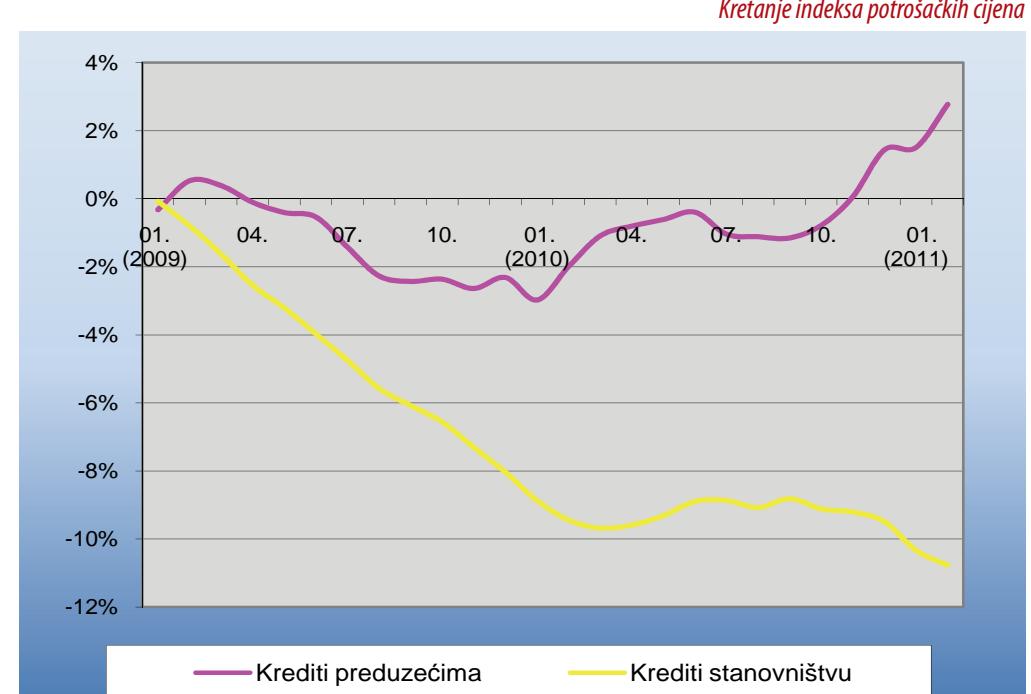
mogao ozbiljno usporiti izlazak iz ekonomske krize evropske i svjetske privrede.

Kretanje indeksa potrošačkih cijena

Nastavak stagnacije bankarskog sektora u FBiH

Ukupni kreditni plasmani u FBiH su u februaru 2011. godine zabilježili godišnji rast od 2,6%. Prema tome, i u Federaciji BiH se još ne može govoriti o oporavku kreditnih aktivnosti bankarskog sektora. Doduše, dinamika kreditnih aktivnosti se značajno razlikovala po pojedinačnim sektorima. Kreditni plasmani sektoru stanovništva su smanjeni za 2,6%, što ukazuje na opruzniju kreditnu politiku banaka, ali svakako i na dostignut nivo zaduženosti stanovništva, oslabljenu kreditnu sposobnost i povećanu averziju prema novom zaduživanju. Krediti preduzećima su u istom periodu porasli za 4,9%, a što je rezultat

snažnijeg rasta kreditnih plasmana ovom segmentu u periodu decembar 2010 - februar 2011. Ovaj kratkoročni trend svakako predstavlja pozitivan signal, te ostaje da se vidi da li će i u kojoj mjeri biti nastavljen u narednom periodu. Porast zaduženosti sektora Vlade od 92,4% ili 73,4 miliona KM je posljedica povlačenja novih kreditnih transa u posmatranom periodu i u skladu je sa sve većom potrebom za kreditnim finansiranjem javne potrošnje uslijed oslabljene fiskalne pozicije.

Izvor podataka: Centralna banka BiH